

KRATEK PODŮK

„SVILOPRÉJKE ALI SHIDNE GO.SENIZE

IN

M U R V E

PRAV IN S' VELIKIM PRIDAM REDITI.

IS NEM,SHKIGA PRE,STAVIL

A. P.

DE,SETO,SHOLEZ.

Antel Anton

NA SVETLOBO DALA ZE,S. KRALJ, KMETIJ,SKA
DRUSHBA NA KRAJN,SKIM.

V' LJUBLJANI,

NATISNIL SHLAHTEN KLEINMAYR.

1840.

BRATEK PODUK

STROPOVSKA AKADEMIJA ZNANOSTI

IN

MURAVE

PRVA IN S. VELEKLA PRIDANA REDITO

IS KRAJINSKA PRESTAVI

Š 129

№ 32460/1968

PREDGOVOR.

Ako se pomisli, koliko denarja se sa nakupljeno svilo ali shido v' ptuje deshele rasnese; in ako se velik dobizhek prevdari, ki se s' svilno rejo v' petih ali shestih tednih perdobí, se lahko previdi, kakó koriftno in tudi perjetno je to opravilo.

De se pa vsakeri tega preprizha, ima vediti, de to delo sledenj zhlovek, in ne le shenfke, ampak tudi otrôzi in slabôtni, sa druge dela nesmóshni ljudjé lahko opravljajo; dalje naj pa tudi pomisli, de se od ene same dobre murve srednje velikosti, ki 150 funtov perja sredi, 3000 svilopréjk ali shidnih goséniz preshiví, in de se od njih okoli 10 funtov meshízhev (Cocons) samore dobiti. En funt lepih meshízhev se pa vezhi del po 40 krajzarjev prodá; torej ena sama murva 6 goljdinarjev in 40 krajzarjev vershe, kolikor

si gotovo od nobeniga drusiga drevesa
vsako leto nési v' stani perdobiti.

Ker je tedaj svilna reja takó koristna,
in toliko dobizhka pernese, je pa tudi
nauka treba, kakó se ima to delo oprav-
ljati, ker to fizer dobro ne tekne, kakor
zhe se vse po pravim ravnili storí. Satorej
najdesh v' teh bukvizah kratek nauk po-
pisan, kakó imash s' svilopréjkami in mur-
vami ravnati; in zhe bosh vse takó le sto-
ril, ti bo tvoje, desi zlò nizm teshavno
delo obilno povernjeno.

OD REJE SVILOPRÉJK.

A. Od perpravniga kraja.

Kdor f' svilno ali shidno rejo ne mara velizih kupzhij imeti, mu ni treba v' to nizh posebnih hramov in narédb. Lahko jo shené, deklizhi, otrôzi, ali pa póstarni sa delo she nesmóshni ljudjé v' navadnih stanízah sraven drusih oprávil oskerbljujejo. Tode staniza, ki se ima v' to sbrati, mora biti smiraj suha, torej nikoli ne mozhérna, ne smé biti na prevelizini mrasi, pa tudi ne na preveliki vrozhini. Svilopréjke ali shidne gofenize ljubijo obilno svitlobo in zhist srak ali ljust, satorej naj bo staniza svitla in visoka. Sa njeno hlapnost (*Luftigkeit*) se pa fkerbí, zhe se okna le ob lepim vremeni po dnevi odpró, nikoli pa ne ob véternim in mokrotnim. Tudi dushki, ki se sgorej per oknih in na tléh per durih naredé, temu dobro flushijo, ker se spodnje luknje vnanjiga sraka navsamejo in frednji skasheni srak fkosí luknje spu-fhajo. Shtevilo dushkov se pa mora prostoru stanize permériti. Ker pa svilopréjke slò hlapé

(*ausdünsten*), naj jih ne bo prevezh v' eni stanizi, ampak naj se po permeri svilne reje v' dvě ali vezh staniz rasdelé, de sapa zhiftéjsi ostane. Jutrenja stran je nar bolji sa stanize; nar slabši je pa séverna stran, ker vselkosi premersla ostane.

B. Od potrebne perprave k' svilni reji.

Ker ima pravšna toplota veliko mozh na rejo goféniz in na prid in tenkoto svile ali shide, mora v' stanizi v' svilno rejo naménjeni pezh biti, pa ne shelesna, de se potrebna toplota smiraj obváruje. Tode se v' pézhi nikoli ne smé f' hrastovimi drevmi ali pa f' fushkam (*Torf*), kuriti.

Nagla premenítev toplote je zhervizhem vselej kvarna ali shkodljiva. Sploh mras sviloprejkam ni nevarin, le njih rejo mudí, in svilno robo, ki je v' gofénizbjih shilizah, sláfti kadar se she godé, sgofti. V' hrambi Monáshke kmetíjske drushbe na Parškim ni nikoli nizh pezhí. V' hrami Grajšhke bolnifhnize na Shtajerskim se f' kurjavo v' pézhi ravno tolikšna toplota naredí, kakoršna po snani fkušniji dobri reji svilopréjk nar bolj tekne.

Sa tega voljo je koristno, de je v' isbi (*Zimmer*), ki je v' svilno rejo namenjena, topломér (*Thermometer*) obéshen, de na tanko

kashe gorkoto. V' to odlozheni toploméri se
dobé per bratih Rospini v' Gradzi po 24 do 36
krajzarjev. — Zherte, po kterih se vidi, kak-
shna toplota je na tistim kraji, se stopnje (*Gra-
de*) imenujejo.

D. Od praviga zhasa k' perzhetku svilne reje.

Kar sazhetek svilne reje tizhe, ali dóbo
(*Zeitpunct*), kdaj se ima salega is hladne f-hram-
be vseti in v' sgor imenovane isbe prenesti, se
mora gledati, de so murvine peréza po veliko-
fti she krajzarju enake; ker to pervo mehko
pérjizhe je sléshenim sviloprejkam takó rekozh
materno mleko.

Srak mora she biti na 14. stopnji toplote.
Zhas perprave k' isvalitju so v' gorkéjshih krajih
,Shtajerskiga okoli póli mezsa vélikiga travna.
Per fkušhnji v' Grajski bolnifhnizi lanfko
pómrad, ob prelepim vremeni, ki je murve
práv sgodej oselenilo, je bila salega sviloprejk
she h' konzu maliga travna k' isvalitju godna.

Prevelika gorkota in vlashnost je sviloprej-
kam slò soperna. Pervi ubranish, zhe dufhke
odprésh. Drugo pak f' kurjavo odpravish. Ali
je tolika vlaga v' isbi, de zhervizhem fhkoduje,
ali ne, se nar loshe sposná, ako se debele solí
na okróshnik ali tálar potrese, in na miso po-

štavi. Zhe sol mokra postane, pomeni veliko
fhkodljivo mokrotnost hlapú.

Reja fviloprejk se fizer na vsaki misi, oma-
ri i. t. d. lahko ofkerbljuje; kdor ima pa veliko
fhtevilo zhervizhev, mu v' to polize, ki so na
Lafhkim v' navadi, in tudi v' Grajsfki bolnifh-
nizi narejene, práv dobro flushijo, na ktere se
ob isbnih stenah v' fhtirih, dva zhevlja vsakfebi
druga nad drugo perterjenih verstah, is fkódel na-
rejene, s' mehkim lesam vdelane, 6 zhevljev dolge
in 2 zhevlja fhroke deske takó postavijo, de se
slednja deska lahko vsdigne, in na veliko miso
v' fredi stanize postavljeno poloshí, na kateri v'
Grajsfki bolnifhnizi perletne in bolehne ofébe
ali perfhone, ki na klopéh okoli mise fedé, go-
fénizhize pitajo in zhédijo.

E. Od salege, od isvalitja fviloprejk.

Salega fviloprejk se mora po simi do tiftiga
zhafa, ko se imajo gosenize isvaliti, na hladnim
in fuhim kraji f-hraniti, de se poprój ne vplodé
(*entwickeln*), kakor imajo murve potrebno per-
je, ker bi fizer savoljo pomanjkanja shivesha,
v' veliko fhkodo rejníkov, gotovo poginiti mogle.

Per f'hranjenji salege se mora fhe fkerbeti,
de misfi do njé ne pridejo, kterim je posebna
fladzhiza.

Predin se gefénizhize sleshejo, so jajzhiza

five, ktere so pa bele, is tistih so se pak zher-
vizhi she vplodili.

Isvalitje se nar loshe sgodí, zhe se papírni
listi, na kterih je salega, na late poloshé, de
toplota tudi od spodej jajzhiza greje. De se
vplójenje bolj spesí, se mora gorkota vsaki
dan od 14. do 20. stopnje narafhati. Zhe se ta-
kó ravná, se zhervizhi po navadi v' 10 ali 11
dneh isvalé, in fizer vezhi del sjutrej. Koristno
je tudi, de se ob tem zhasi jajzhiza enkrat ali
dvakrat na dan f' perefam pémefhajo. Kadar
beléti sazhnó, je fledenj zhervizh she ispo-
dóbljen. Po tem se vejize s' murvinim perjem
okoli poloshé; gosenizhize bersh na-nje sleshe-
jo, in se s' njimi vrèd na vezhih, po vsih stra-
néh dva persta visoko savíhanih, papirnih listih
na tisti kraj prenesó, ki je k' daljni reji odlo-
zhen. Ako je srak pretopel in suh, naj se skle-
da s' vodó nalita na miso postavi, de se srak
is-hladí in isvalitje spesí.

Ker se gosenize le pozhasi leshejo, in ker
je téknosti svilne reje koristno, de vsaki zher-
vizh enake starosti tudi enaki shivesh dobí, naj
zhervizhi, ki so se eniga dné islegli, vkupej
ostanejo. Enaka starost in velikost zhervizhev
se tudi lahko perfili, zhe se prvi isvalénzi menj,
posnéji pa bolj pitajo, ali pa zhe se pervénzi
v' manji toploto denejo, kòt posnizhi.

Sdravje goséniz se pokashe, zhe néso ne

rudezhe, ne zherne, ampak koštanjeve barve. Práv dobro je, nekaj jajzhiz na merslim kraji f-hraniti, de se s'njimi, zhe se nastavljena salega pokvári, nova skufhnja naredí.

F. Od sviloprejk v' njih rasnih starostih.

Sviloprejke, predin se sapredejo, po navadi petkrat odrevenijo, ktera oterpnošt se spanje imenuje, in po tem, ko se olevé, novo shivljenje ali starost nastopijo. Po storjeni skufhnji perva starost 5, druga 4, tretja 6, zheterta 7, peta 10 in zelo shivljenje sviloprejk 32 dni terpi. Krajshi ali dalji zhaf do sapréje se pak ravna po dobri klaji in rezheni toploti. V' Grajshki bolnifhnizi, kjer se smirej potrebna toplota ohrani in gofenizam dovolj pizhe (klaje) da, se jih je nar vezh v' 30, in veliko she v' 28 dneh sapredlo. V' nekterih krajih je pa do sapréje tudi 40 do 42 dni treba.

Spanje ali levénje v' navadi dva ali tri dni terpi. Po raslozhki starosti se ima per svilni reji na téle rezhi gledati: *a.* Na pitanje, *b.* na zhejo leshifh in hlapú, *d.* na potrebni prostor, in *e.* na primérjeno toploto.

G. Od pitanja.

Perje belih murv je sviloprejkam nar tézhnifhi klaja, in ferzu enako nasóbzhano perje je

bolji od tistiga, ki je terfovimu listju (*Weinlaube*) podobno.

Sa en lot jajzhiz ali okoli 20,000 zhervizhev je po skufhnjah Monafhke kmetijske družbe

v' prvi starosti	5	funtov
„ drugi	15	„
„ tretji	46	„
„ zheterti	139	„
„ peti	795	„

skupaj 10 zentov perja
treba. Osemnajst- ali dvajsetlétnih dobrih murv slednja da en ali poldrugi zent perja; torej je 20,000 zhervizhem 8 do 10 drevéf treba.

Po ti permeri flehern rejnik potrebo perja sa gotovo shtevilo sviloprejk, in koliko jih je v' stani od svojiga drevja rediti, lahko sam prevdani.

Povedana mera listja je pa le takrat sadoftna, zhe se per pitANJI potrebna natankost in gospodarítev spolnuje, ktere je posebno tam treba, kjer murv ni v' obilnosti.

Perje mora biti sdravo, zhversto ali frishno in suho, in, predin se gosenizam v' shivesh da, od grude in neshage ozhéjeno, in zhe je mokrotno, se ima otréti.

V' prvih starostih se mora perje 7 ali 8 ur, po tem ko je s' drevesa vseto in v' fekávnizi na

drobno sresano, kar se ima pa vselej pred pitanjem sgoditi, zhervizhem v' shivesh dati. Dobro je, perje tudi v' drugi, tretji in zheterti starosti sresati, tode resanje perja ni ravno potrebno, le k' perhranitvi pizhe perpomore, ker gosenize sresano perje loshe shró in vse snedó, in se takó prevezh perja, kar bi se ga fizer posufshilo, ne pokonzhá. V' sadnjih starostih pa perje she en dan ali dva dneva préj naberi, in na hladnim kraji, postayim v' kléti ali keldri, f-hrani, de zhverfto oftane.

Prejšhno nabiranje in permerjeno f-hranjenje perja ima ta prid, de je rejnik ob zhafi deshevja f' fuhim listjem dobro saloshen, ali pa de vsaj mokro perje préj utegne posufshiti. Nabiranje sdátne saloge perja slásti v' poslednji starosti fviloprejk, ali pa ob smerslini, kadar slò shró, veliko veljá. Zhe ne utegnesh, po deshji vsaki list posebej otréti, pa mokro perje na veliko rjuho isfúj in vezhkrat premézhi, de se nepotrebne vlage platno navsame in perje posufshí.

H. Od zhéje leshísh in sraka.

Zheja leshísh to je hrámbiz, kjer fé zhervizhi pitajo, in isbniga hlapú naj se vselej po nastopi goséniz v' novo starost sgodí; v' sadnji starosti pak se mora tudi zheterti in peti dan, in

sploh tolikrat ponoviti, kolikorkrat se veliko blata ali suhiga listja dobí in se hud hlap zhuti.

Leshifha se ozhedijo, zhe se zhervizhi v' pervih starostih na véjizah, v' poslednjih dveh starostih, kadar she prezej odrastejo, pa f'perstmi, samóde se stiskati ne smejo, v' perpravljene prostorne f-hrambe prenesó, in se blato od stariga leshifha sunej stanize odmete. ,Sperhnjenigofénizhjeki so dober gnoj pomaranzham in zvetlizam. Koristno je tudi, ozhéjene leshifha f' pelinam pobrifati.

Hlap se mora, zhe odperte okna in dufhki nizh ne pomagajo, s' drusimi rezhmí fzhistiti.

V' ozhifhenje sraka imajo kmetje na Franzofkim in Lafhkim práv lahek perpomozhék. Zhasih namrezh zhverftiga ali frifhniga pelina na okna vtaknejo. Na Nemfhkim dajo malo folitra is-hlapéti, ker na persténim okróshniki ali talarji v' isbi nekaj folitra poshgó. V' nekterih krajéh si pa f' kajénjem pomagajo, kar je pa bolj fhkodljivo kakor koristno. Nar boljshi poprava sdraviga sraka je pa sploh snashnost, zhe se v' vsih rezhéh obvárúje.

Popolnoma fkufhan perpomozhék, hlap zhistiti, je tudi ta sméf:

- a) ,Slanótno apno, (*oxydirter salzsaurer Kalk*) in
- b) shvepléno-kifla erufól (*übersaures schwefelsaures Kali*).

Te dve fhtupi se posebej v' dveh dobro samafhenih fklénizah (ali flafhab) vlage in svitlobe obvárujete, in kadar je treba, se po primeri velikosti stanize ena ali dve shlizi od slednje fhtupe vsamete, v' ravnim toríli ali na lesénim okróshniki f' ftekléno, to je gláshevnato, ali pa leseno palizhizo dobro premesfate, in s' malo vodé v' kafho smánete, is ktere po tem zhíft, nevidin hlap puhtí.

To se vé, de okna in vrata ob zhafí kajenja morajo saperte biti; opómni je pa fhe tudi, zhe bi hlapenje presgodej imelo nehati, de se mora is vsake fklénize fhe malo fhtupe pèrdjati. Ko pol ure ali ena ura pretezhe, fe sa majhin zhaf okna odpró.

To kajenje bolj fzhífti srak, kot vsaka druga poskufhnja, in take she perpravljene fhtupe fe per méstnim sdravílarji gosp. Joanu Sajler v' Gradzi, sa ofemkratno pokajenje, po 26 krajzarjev dobé.

I. Od potrebniga prostora.

K' fviloreji potrební prostor fe mora po primeri rastva fviloprejk rasfhirjati. Po storjenih fkuftnjah je treba 20,000 fviloprejkam proti konzu perve starosti 5 □ zhevljev, v' drugi starosti 10 □ zhevljev, v' tretji 25 □ zhevljev, v' zheterti 55 □ zhevljev in v' peti 120 □ zhevljev na daljost in fhirjavo.

Sploh ima pa flehern gledati, de imajo zhervizhi smirej toliko prostora, de se prevezh ne kopízhijo, ker se fizer lahko sami pokvárijo in bolesni med njimi vstanejo.

K. Od potrebne toplote.

K' nagli in dobri téknofti sviloprejk je tudi práv koristno, de se jim vun in vun sa potrebno toploto fkerbí. Ta je pa po fkufhnjah Monafhkih svilo-rejnikov v' prvi starofti 19. stopnja, v' drugi od 18. do 19., v' tretji od 17. do 18., v' zheterti od 16. do 17. in v' peti od 16. do pol 17. stopnje po Romirjevo.

V' Grajshki bolnifhnizi je bila ob isvalitvi zhervizhev rastézha toplota od 16. do 19. stopnje, v' naslednjih staroftih pak smiraj enaka toplota okoli 16. stopinje.

Perstavljena tabla pokashe pregled, koliko prostora, toplote in pizhe je slednjo staroft gosenizam treba, in tudi opombe nasnáni, kakó se ima s' njimi ravnati.

L. Perprava k' sapréji goféniz.

Sviloprejke popolno staroft dofeshejo in fo k' sapreji godne, zhe se fkorej fkos-nje vidi, zhe vrat na kvifhko ftegujejo, zhe na kràj hrambe lesejo in se le na kvifhko spénjajo. Rische (*Ringe*) na zhervizhah sginejo, in njih trupla

nékako mehke postanejo. Kadar se te snamnja perkashejo, se morajo perprave k' sapreji narediti. V' to se vsamejo po navadi dobro pofufhene, od perja ozhéjene bresove fhibize ali pa od kakiga drusiga germizha, in se v' fnope (butarize) poveshajo, h' katerim se pofode pernesó, ki so godne gosenize v' njih. Zhervizhi po temna-nje slesejo in si nar sgorej proftor k' sapreji sbero.

Lenim gosenizam se pa f' tem pomaga, de se k' tim fnoptom poloshé, ali pa bliso debelih óblanz pernesó, med katerimi se posebno rade vpredejo, kar v' Grajshki bolnifhnizi storjena fkufhnja uzhi. Per sapreji se mora tiftim zhervizhem, ki fhe jedó, nar boljshi perje dajati. Po tem ko se vfi vpredejo, se prasne lesfifha odnesó in v' drusim hrami ozhédijo.

Kadar se vidi, de gosenize mreno okoli sebe predejo, ki se ji kúnadrafta fvila (*Flockfeide*) pravi, se fme vezh fape v' isbo pufiti, pa vunder ne de bi se smrasilo. Ko je mréniza she narejena, se zhervizhi v' polzhetertim dnévi popolnoma sapredejo. Gosenize se takó v' mefhizhe spremeníjo, ki so jajzu podobni. She le fedmi ali osmi dan se fmejo mefhizhi smed fhib ali óblanz vseti, tode se mora varno s' njimi ravnati.

Kúnadrafta fvila okoli mefhizhev se mora fkerbno nabirati in dobro f-hraniti, ker se tudi na pródaj pernese.

Nabrani mefhizhi se imajo prez pomoriti in prodati, ker so po tem menj tehtni, zhe so dolgo s- hranjeni. Mefhizhi se po svoji barvi raslozhijo v' béle, rumenkljate in selenkaste, tode beli so sa kupzhijo nar boljshi.

M. Daljna perprava s' mefhizhi.

Tisti mefhizhi, ki so v' sarod svilne reje namenjeni, se morajo smed unih odlozhiti, ki imajo na prodaj biti. Ena sviloprejka snese vezhi del 400 do 510 jajzhiz. De se en lot ali 20,000 jajzhiz dobí, je okoli 60 parov metu- ljev ali 120 mefhizhev treba. V' to se imajo nar boljshi sbrati, ki so namrezh rumeni kot flama in nar terfhi, in ki imajo nar tanji svilo okoli sebe. Per nar boljih se vidi po fredí vtif- njen krog, perstanu podoben. Pa so tudi le frednje velikosti. Kdor pa zhè belo svilo do- biti, se vé, de fi mora v' to le bele mefhi- zhe sbrati.

Ima li mefhizhek metulja ali metuljko, ni nizz gotovih snaminj; tode vunder fkushnja uzhi, de ima mefhizhek, ki je na eni ali obéh stranéh oster in na fredí vtifnjen, metulja v' febi, okróglishi, vezhi in v' fredí malo ali zlò nizz potlazheni pa metuljko. Tile v' feme na- menjeni mefhizhi se morajo od kúnadrashte svile in druge shlese dobro ozhéditi, de jih metu-

Iji bres sadershka labko prejedó; ti mefhizhi se satorej posebej kam poloshé. Vfi drugi mefhizhi se pa vfmértijo, to je, metulji, ki se imajo v' mefhizhih is zhervizhev isrediti in spremeniti, se morajo koj v' káli samoriti in pokonzhati, ker metulj, kadar mefhizh isgrise, svilo rasdere in smede, takó de se ti mefhizhi ne v' navadno, ampak le v' sadnjo svilo porábijo ali ponuzajo; sató se tudi ti mefhizhi, ki imajo le sadnjo svilo, posebej od unih prodajajo, ki imajo kúnadrafto svilo. Sledenj mefhizh ima le eno famo nit, ktera je okoli 900 do 1200 zhevljev dolga, in se ob svojim zhafi na motovilo premóta.

Mertvéenje je tehtno delo, ki se mora na tanko spolniti, de se mefhizhi, f' kterimi se po svitarijah kupzhuje, ne fkasé. Mertvenje je trojno: Pervo, na Lafhkim navadno, v' tem obstoji, de se mefhizhi ob vrozhih dneih 25. topnje od defetih sjutraj do fhtirih popoldan, tri dni sapóred na svitlo solnze postavijo, in takó gosenize v' njih gotovo poginejo. Drugo mertvenje, na Franzofkim v' navadi, se sgodí, zhe se mefhizhi v' vrézhe ali shakelj pomezhejo in v' pezh denejo, v' kteri se je ravno kruh pékel, in ki je gorkota fhe na 25. stopnji. Pezh se nató saprè, vrézhe pa se mora vezhkrat oberniti, in v' fhtirih urah je mertvenje dokonzhano. Tretje se pa ftori f' kot

laní, tri zheterti s'vodó napolnjenim. Kadar krop v' njem she vrè, se lesén krish nad-nj poloshí, in zhedin jerbas s' meshizhi napolnjen na-nj postavi, ki je s' dvéma ali trémi volnénimi rutami sagernjen, de hlap vse meshizhe prevsame. To se vé, de se pod kotlam smirej mora kuriti, sató de krop v' eno mero vrè. V' treh urah je mertvenje per kraji. De se pa tega preprizhafh, eniga nar sgornjifhíh meshizhev preréshi. Jerbas po tem na mirin kraj postavi, in ga en dan nepremíkama tam pústi, de se meshizhi, med tem opravljanjem omezheni, sopet sterdiyo. Perhodni dan jerbas isprasni, meshizhe néfi v' zhedno, varno hrambo, in jih pred ko je mogozhe prodàj, kar je bilo she sgorej rezheno. Takóle se dela s' meshizhi, dokler se vfi ne pomoré. V' Grajski bolnifhnizi je bilo drugo mertvenje s' dobrim naflédkam poskufheno.

Mertvenje se ima pred dvanajstim dnevam od dneva isobráshenih meshizhev sgoditi; ker dvanajsti dan gosenize v' meshizhih sazhnó svojo notranjo pájzhevno f' flino mozhiti, in se perpravljajo v' metulje spremenjene is njih slesti.

N. Od meshizhev v' sarod namenjenih.

Tisti meshizhi, ki so v' sarod odlozheni, se na rasgernjen papir na miso poloshé. To-

plota mora biti okoli 15. do 18. stopnje. Ako je srak vlashin, se mora sa fuhiga in zhistiga fkerbeti. Od dokonzhane sapreje do tistiga zha-
fa, kadar metulji islesejo, pretezhe 12, 16 do 20 dni po rásnosti toplote. Zhaf, ko imajo metulji she islesti, se sposná, zhe mefhizhi sunej mokrotni postanejo in se gibati sazhnó. Ob tem zhafi naj se le toliko svitlobe pusti, kolikor je je treba, de se rezhi raslozhijo. Metulji vezhi del perve tri ure po solnzhnim ishodi mefhizhe prederó.

O. Od metuljev.

Metulj is mefhizha sletévshi nema drusiga namena, kakor bersh se sperjéti, sarediti se in nato poginiti. Metulj se po tem raslozhi od metuljke, de koj, ko se is mefhizha smusne, perutnize majè in de je manji mem metuljke. To ferfranje takó dolgo terpí, dokler ne dobí metuljke in se s' njo ne sdrushi. Metuljka pak ima debélifhi truplo, in f' perutami po redkim in malo saferzhi. De se pa prez s' mefhizhi ne sdrushijo, se ubrani, zhe se metulji f' perstmi sa obé peruti mehko primejo, in se na rasgernjeno platno ali papir poloshé. Ako so se pa she kteri sprijéli, se metulj in metuljka f' perstmi poprimeta in preneseta. Dobro je, zhe se mefhizhi, v' kterih so metulji

in metuljke, po rezhenim snamnji she prej odlozhijo, de se sprim bolj varno napeljuje. Is tega ta prid isvira, de se lahko vse opási, in de se metulji, ki so se she sferjeli, odnesó; po tem, de se tisti, ki se she ne rofijo, delj shafa na prejšnim prostori pusté, de imajo zhas, nekaj svoje mokrote s' perstjó smeshane od sebe pufhati. Ako je prevezh metuljev, naj se na stran spravijo, de tistih ne motijo, ki se ravno rofijo. De je sprim she gotov, pokashe trepetanje metulja, zhe je she s' metuljko sdrushen. Zhes nekaj zhafa se mehko sa perutnize primejo, in se, po tem ko so odlozheni, k' metuljem enaziga spola denejo, ali se pa le metulj odnese, kisse je she srosil. Zhe po splošnim rosu she kateri metulji ostanejo, se v' majhno luknjašto fklópnizo ali fhkatlo denejo, dokler ne pride vgodna dóba k' sdrushenju.

Hlap ima zhíft biti in rezheno toploto imeti, tudi staniza naj bo temna. Dalje se ima tudi na to gledati, kdaj se je sprim sazhél. Metulj mora nar menj 6 de 8 ur sdrushen biti, she le potlej ga lozhi. Ako bi pa metuljev smanjkovalo, naj pa le po 5 ur sdrusheni ostanejo, in naj se smed njih nar krepkéjshi sberó, de se nekaj zhafa v' poprej oménjeni fklópnizi s-hranijo, po tem s' devíshkimi metuljkami fklenejo in takó drugo sprimejo. Metulji po navadi sjutrej ob shestih ali sedmih is meshizhev slesejo, se

ob osmih sdrushijo, in ob dveh do štirih popoldan je sprim dokončan; nato se metulji od metuljk lahko lozhijo, in zbes nekaj dni umerjé, ne de bi bili kaj vshili ali kaj drusiga pozheli, kakór de so se enkrat ali dvakrat sdrushili.

P. Od metuljk, kadar jajza nesejo.

Metuljke se nekoliko odlozhene na papir ali na platno po misl rasgernjeno polobše. Pervih 36 do 40 ur metuljka nar vezh jajz snefe, posneji pa she le shestino. Sploh vsaka metuljka snefe 400 do 510 jajzhiz.

Zhiftoft sraka, toplota in temnota mora vedno sgorej opómnjena biti. V' nekterih dneh metuljka vse jajza snefe, in 8 ali 10 dni po tem, kojenja nesti, pogine, pa tudi nizh ne savshije. Po permeri toplote se rumenóta jajz nar prej v' sazhernelo in po tem v' sivkasto barvo spremeni; nato pa postanejo bolj rujave in v' shivo pepelaste. Jajzhiza se 15 do 20 dni takóle spreminjajo, in po tem so popolnoma godne. Zhes nekaj dni, ko so jajzhiza she pepelaste, se papir ali platno, ki je salega na njem, vsame, v' dvé, štiri ali osem gubá pregne, in v' hladen, práv suh kraj spravi, kjer toplota po léti ni nikoli nad 15. stopnjo, in po simi nikoli pod nizhlo (ali nulo). Nar boljshi je, zhe se ta papir ali platno na spletenizo poloshi, ki je pod hramb-

nim ali isbnim stropam perterjena. Po leti se vsake 14 dni mora pogledati, ako néso jajza na vlashnim kraji, ker jih mokrota pokvári. Ravno takó se imajo jajzhiza tudi prahú, mísh in podgán obvarovati.

Ako se jajzhiza v' druge kraje poshiljajo, naj se v' jeseni ali pa spomládi v' papir, ali pa, kar je s'he boljshi, v' terstíko (*Schilfrohr*) denejo, votla konza pak se s' zhednim platnam ovijeta in prevesheta. Ako se ima salega v' daljne kraje posflati, se pa ne vsama is papirja ali platna, ampak se v' malo meslana enake velikosti savije, vse vkup se v' shtiri gubè pregne, in svesek s' papirjem sadela, kakor navadne píma.

V' s'hestih ali osmih tednih je torej zela svilna reja konzhana. Nar boljshih meshizhev ima 225 do 250, frednjih 300, slabih pa 400 do 500 en funt teshe. Dobrota in tesha meshizhev se ravna po klaji in reji gofeniz. Osem do deset funtov meshizhev da en funt svile ali shide. Svili, ki je okoli meshizhev, se pravi kúnadrafta svila; tista pak, ki se dobí od prejedenih meshizhev, se imenuje sadnja svila (*Floretseide*); s' obójno se posebej kupzhuje.

R. Od bolesen sviloprejk.

Sviloprejka je práv terdna shival, bodi si ske po svoji natori ali po enostávnosti svojih

udov; samode jo zhaſih takó napzšno redé, de per ſvoji terdni natori mora obnemápati. Oterpnjenofť, ktero ſviloprejke flednjo ſtarofť preſtoje, ſe ne ſmé bolesen imenovati; ta oterpnoſť jim je natorna in potrebna, in ſhe le njih krepkóſť pokashe, in tiſte goſenize, ki tega ſtanú ne preſtanejo, ſa prejo nizh ne veljajo. Poglavitne bolesni goſeniz ſo téle:

1. *Debelizhnoſť.*

Ta je ſplóſhin otók, ki ſe takrat ſazhne, kadar ſe goſenize levé. „Sviloprejke, ktere opade, jedó in raſtejo, pa nizh vezh ne predejo; tudi ſo belifhi in maſtnéjſhi od drusih.

2. *Suſhiza ali jétika.*

Goſenize, ki jo imajo, ſo ſlabótne in njih raſt je pozhaſnéji kakor drusih. Jeſti nehajo, poſtanejo mehkobne, in vezhkrat jih druge ſaduſhé. Per tazih rejnikih, ki imajo malo umétnoſti, ta bolesen veliko zhervizhev pokonzhá, ſláſti pred tretjim levénjem.

3. *Slaténiza.*

Ta ſe od debelizhnoſti le po zhafi raſložhi, ob kterim ſe perzhne. Njen ſazhetik je po zhe-tertí ſtarofťi, kadar ſe goſenize ſhe ſapréjajo. Pravijo, de pride od vvlézhjenja (*Infiltration*) ſhivívne mozhe in ſvilne robe. Ne de bi bili

zhervizhi godni, ampak otezhejo, in na njih trupli se vidijo rumene maroge.

4. *Oterpnina.*

Zhervizhi, ki jo imajo, oterpnejo, in v fleherni starosti umerjó, defiravno se she vpréjajo. Od konza fo ruzezhi, posnéji pa beli. Ta bolesen se po gofenizhni smerti po njenim oterdénji in po plesnini krog njeniga trupla posná. Dolgo fo dvomili, ali se ta bolesen nelese, ali ne; tode skufhnja je uzhila, de fo popolnoma sdrave gofenize, f'takimi smefhane, ki fo oterpnino imele, ravno to bolesen dobile. Satorej je na vsako visho treba, de se isbe, posode in orodje, kjer je kdáj gospodovala, práv ozhedijo, in de se take gofenize od drusih popolno lózhijo.

Memo tih poglavitnih bolesen fo pa she druge, od kterih flabo rejene gofenize poginejo. Kadar se zhaf sapreje perblishuje, se sagledajo zhervizhi, ki se fkorej fkos-nje vidi, in fo torej polni vodé. Ti se ne sapredejo, ampak kmalo pomerjó. Imenujejo se presrázhne gosénize (*klare Würmer*). Nekteri zhervizhi se pa derché, kakor bi ne imeli perpravljeniga proftora sa prejo, ali pa jim vreme dobro ne dé. Takó oflabé, svilna roba se v' njih trupli sgoftí, ter fo kmalo mertvi, sapredejo se pa ne. Tém se pravi kratke gofenize. Kakor hitro ktero ugledash, jo prezh vsemi, ali pa jo déni v' drugo

isbo, de se njih sapreja speshí in se takó vfaj debélifhi svila dobi.

Zhafih se sagledajo gofenize, ki so mertve, desi se ne sdejo, ker so v' tem stani na vides fhe zhverste in sdrave, ako se poshlatajo, so pa mehke. Té se mehkomertve imenujejo.

Kdor se s' gofénizhjo rejo slò pezhá, mu vsi ti gnjilòbni, flabi in bolni zhervizhi neso kaj mar, ampak jih odvershe; nekteri jih pa od drusih lozhene osdravljajo, de bi kaj dobizhka od njih imeli, sláfti od gnjilòbnih zhervizhev. Ref je, de so vse té bolesni nasledki sadufsheni-ga hlapénja, ali pa preobilne, prepizhle, flabe, prafhne, mokre, snetjávè klaje, ali pa v' némar pufshene toplote, ali napósled nezhedne reje. Ako se tedaj per svilo-reji vse srédama stori, se ni nobene bolesni bati, kar je per vsih shivalih gotova refniza.

Prepitane gofenize se osdravijo, predin se jih debelizhnoft lóti, zhe se od drusih lozhijo in f' permero pitajo. Pomanjkanje klaje, kar se vezhi del med tretjo starostjo in posneji sgodí, ker takrat gofenize slò siró, in se zhlovek v' odméri perja labko urajta, kaj pa dè, se ne more drugazli odverniti, de se nekaj zhervizhev poginiti puftí. Sa slaténizo in druge bolesni pa ni drusiga sdravila, kakor lozhenje bolnih od sdravih, de se vfaj ti otmejo in bolesni ne nalesejo.

Is fkuſhnje ſe ſhe lahko perſtavi, de ſe per
vezhletni ſvilni reji v' hrami Monafhke kmetijske
druſhbe med goſenizami nikoli néſo bolesni per-
kaſale, in de jih ſmed tífuzh (ali tavshent) ſhe
dvajſet ni konez vſelo, defiravno néſo nizh po-
ſebne reje imele; tóde ſa ſnashnoſt ſe je vedno
ſkerbelo.

S. Od ſovraſhnikov ſviloprejk in meſhizhev.

Sovraſhniki ali ropne ptize ſviloprejk ſo
vrabzi, láſtovke, táfhize, ſenize in tákile pti-
zhi. Torej ſe mora varóvati, de per ódpertih
oknih v' ſtanzizo ne perleté. Ravno takó poſhe-
ljivo kure preſhé na goſenize, ſatorej ſe mora
pásiti, de ſkosi óperte duri v' hram ne pridejo.
Nevarne ſo jim tudi domazhe in poljske míſhi,
podgane, podláfize in kúſharji, pa tudi mrav-
lje in pajki. Pajki jih ſhe nar bolj pokvárijo.
Goſenizam ſe ſa herbet ufedejo in jih ſmertno
pízhijo, kakor bi jih ſavidili, de ſviloprejke bolj
preſti ſnajo mem njih. Vſe pajzhevne ſe imajo
odméſti in drugi naſprotniki odvrázhati, kar je
pa reſnizhno velika teſhava. Nekteri ſo tudi gre-
menje in bliſkanje ſovraſhnikam perſhtévali, to-
de práv po krivizi. To jim nizh ne ſhkoduje,
in ſavoljo tega ni treba nobenih ſkerbí. Meſhi-
zhem, ki ſo dolgo poſebno v' ſapertih ísbah

f-hranjeni, so nekakšni mólji sovrashni, ki jih na vseh straneh prejedó, takó de mešhizhi le sa sadnjo svilo she kaj veljajo, zhasi pa zló sa njih néso. V Grajski bolnišnici je po storjeni skufhjni svilo-reje smed 30,000 gofeniz le 137 konez vselo; nekaj jih je poginilo, ki so s' poliz popadale, nekaj pak jih je bilo od néke stenize pomorjenih, ki je bila v' isbo perlesla, satoraj se imajo tudi stenize nar nevarnim sovrashnikom sviloprejk perštetiti.

T. Od zhloveshkih bolesen po svilni reji.

Nekteri nasprotniki svilne reje so djali, de je zhlovekovimu sdravju soperna. To je pazhgotova predšodba. „She nikómur zló njih ni shkodovala.“ Smešhnost té misli ozhitno pokashe rasšhijena svilo-reja po Franzoskim in Lafhkim, in tudi skufhnja v' Grajski bolnišnici, kjer so to opravilo boléhavzi, s'rasnimi slabóštni obdani, bres vse shkode sa svoje sdravje ofkerbovali.

PERSTAVEK.

Od mürvine reje.

Defiravno reja murve, kakor sadniga drevesa, po pravim k' uku sadne reje gré, je vunder potrebno, ker dofléj murv v' shivesh sviloprejk she nizh drusiga ni nadomestilo, de se nauku od svilne reje tudi nektére kratke opómbe od pomnoshenja in rédniga rejenja k' svilni reji potrebnih murv perstavijo.

a. *Od murv' sploh.*

Bela murva je sa svilno rejo nar boljshi. Hitrejshi raste kot zherna, 15 do 20 dni poprej perje sredi, in njeno perje je mézhji in tézhni fhi sa gofenize, f' zhimur se tudi svila sboljsha. Drevesa s' velikim, shirokim perjem so boljshi od tistih s' majhnim, sobátim perjem. Murve morajo biti, ako je mogozhe, na solnzhnim in savétnim kraji. Bela murva nar bolj raste v' hladni, rodovitni peshénizi; pa tudi apnéna in peshéna iloviza ji dobro dé; preilasta mesína ali mozhérna perst ji je pa shkodljiva.

Mlade in shibke murve po nozhi rade posebejo. Mlado drévjizhe se smerslíni ubrani, zhe se mu slamnat nadstréfhik na shtiri kóle naredi,

ali pa zhe se kvar ali fhkoda ivja f' poshkropljenjem drevja po merslih nozhéh savrázha.

b. *Od sarejénja murv.*

Murve se saredé 1) is fémen, 2) is korenin-
nih mladík, 3) is grebeniz in 4) is sajeniz.

1) *Is fémen.*

V' sarod godno seme se le od drevéf dobí, ki so popolnoma sdrave in ne prestare. Od drevéf v' to odlozhenih se tisto leto ne smé perje osmukati. Ako fadje v' fredí ali h' konzu polétja famo s' murv popáda, je tudi seme popolno sre-
lo in se ima nabírati. Te nabrane jagode se ver-
shejo v' posodo s' vodó napolnjenó, in se s' ro-
kami smezhkajo, takó de se serna lepó ozhédijo,
in po tem se voda odlije. Voda se takó dolgo
perliva, dokler se vse jagode ne smezhkajo in
serna ne ozhédijo. Té se po tem na rjuho polo-
shé, de se na srazhnim ali ljuftnim kraji posu-
fhijo. Po svoji natori bi se serna koj na perprav-
ljeno leho imele vsejati. Tode gotovshi je,
zhe se savoljo vezhkratne hude letine in pogost-
ne nagle sime fétev fhe le spomládi sazhe. Sa-
torej se serna f' suhim peskam smefhajo in na
hladnim, suhim kraji hranijo, kateri je v' savétji.
Na en lot se fhiteje okoli 9600 do 10,000 sern.

Per sétvi se ima gledati, de se mladi fémen-
zi v' taki kraj ne vsejejo, kjer bi lahko posebli.

Torej je nar boljše, de je fétév proti konzu ma-
liga travna.

V' fétév odlozhena leha se mora, ako je
mogožhe, she pred simo, ali vsaj dva ali tri
tedne pred fétvo globoko prekopati, sató de sem-
lja samore dobro premersniti. Kadar se fetev
blisha, se semlja sopet prekoplje, se prez ogre-
be in v' 4 ali 5 zhevljev f'hiroke gredize rasdeli,
na kterih se s' matizhizo poleg motosa dva palza
globoke brasde, 6 do 8 palzov narasen naredijo.
Semena se morajo dva dnéva pred setvo v' vo-
di namákati, po tem se prevósa ali tenek motó-
sez fkos - njo potegne, de fémena na njem obvi-
fíjo; nató se ta f' fémeni natréfeni motósez v'
brasdo poloshi in s' rasorano perstjó sagerne,
v' lahki semlji dva palza, v' teshki pa le en palz
debelo.

Kdor pa tega nozhe s' motósam opravljati,
naj namozhene fémena spet posafhi, f' perstini
v' brasdo vfeje in jih sakrije, kakor je bilo opom-
njeno. Pervo ravnanje je pa boljshi od drusiga,
ker se serniza ne vfejejo pregostó, ampak bolj
enákhno. Zhe je ob fétvi ali posneji sufha, se
mora féмна leha koj po setvi nekaj dni polijati,
de rajshi klije. Ako je feme dobro, mora v' dva-
najstih dnéh she pogánjati. Zhe se ravno to vezh
dni posneji sgotí, nizh ne dé. Sadesh se per-
kashe s' dvema okroglima fémnima platízama.
Plevél se ima smed setve trébiti, de je ne sato-

pí, in braniti se mora ponozhni smerslini, ktera je v' stani, nesakrite fádeshé eno nozh vse pokonzhati.

Dobro branilo soper to je, zhe se fémne gredíze s' jelovimi ali drusimi góstimí vejami obloshé.

Sa kmetijstvo in slásti sa sadno rejo práv saflushni gospod Ferinfhki fajmashter na „Shtajerskim“, Mihael Pirvipfel, so se per múrvini rejí is fémnen po naslednji vishi ravnali, po kateri so na lehi, pet feshnjev dolgi in fhtiri zhevlje fhiroki, v' fhtirih verstah 500 lepó sráfhenih murv dobili.

V' leti 1825 so v' jeseni is Vogerfkgiga pre-jeto belo múrvino feme v' lepo obdelano grédo v' fhtirih verstah dva palza globoko vsejali, s' drobno rasméto perfstjó posuli, s' grabljami poravnali in nesakrito po simi pustili. „Spomládi v' leti 1826, ko je murvino feme jelo kliti, so leho ukasali opletí in s' rokó plevél istrébiti (sa to delo je pa treba umniga zhloveka, ker so murvini fádeshi takó majhni, de bi jih kmalo kdo sa plevél imel in isroval). Leho so rekli zelo poletje pleti, kadar koli se je káj plevéla perkasalo, in vezhkrat tudi s' vodó politi; takó je spet zhes simo ostalo. V' leti 1827 so fádeshi tóliko sraftli, de se jih je vezh kot 200 v' drevno fholo presadilo. Presajenzi so v' svoji rafti saftali, uni v' femni gredizi pa so se lepó

rasrašhali, veliko, seleno in takó maſtno in redivno perje gnali, de ſo goſpod fajmaſhter f' ſholiſkim uzhenikam in s' otrózi ſvilno rejo ſhe lahko perzheli in nekaj ſvile perdobili.

2) Is koreninnih mladik.

Ako ſe tri-ali ſhtirletne dreveſza, ki nozhejo práv na kvishko raſti, pol zhevlja viſoko nad ſemljo odreſhejo, sraſtejo koreninne mladike, ki ſe jih po ſhtiri ali po ſheſt is ſemlje ob ſtarim debli perkashe. „Szhafama koreninne ſhenó. De ſe poprej vkoreninijo, v' fređi poletja per obdelovanji grediz s' matiko od obéh ſtrani k' deblam perſti nagrêbi, de ſe pol zhevlja viſoko f' perſtjó ſafujejo, in ob ſafhi jim pridno perlivaj; po takim ſe marſikdaj ſhe prihodno pomlad dobro vkoreninjene mladike od ſtarih débel f' pridam odvſamejo. Ako ſe ſhe le zhes dve léti odlozhijo, ſe pa ſhe terdneji in lepſhi débelza ſredé. In zhe ſe to ſgodí, ſe vſe debla iskopljejo, koreninni odraſtljeji od ſtariga debla varno odreſhejo ali odlomijo, in zhe ſo debla ſhe dobre, jih ſpet vſádi, zhe ne, jih pa odverſi.

Odlozheno koreninno berſtje ſe ima obreſati, in kakor s' dve-ali triletnimi ſémnimi fa-deſhi s' njim ravnati, in v' marſikak namèn oberniti. Gotovo je, de ſe f' temi koreninnimi odraſtljeji murve slò ſaredíjo.

mi obilni obli 3) Is grebeníz.

V' obiln sarod murv perpomorejo tudi grebenize, ako se spomládi, kadar she drevje muševno perhaja, od niskih débel veje v' semljo sagrebejo, ali mlade, fhibke, lepó rasrafhene debela k' tlam perpognejo, f' kaveljni dobro perterdijo, in po tem veje v' perpravljeno semljo poloshé in tudi f' kaveljni saterdijo; ali pa se nalafh vezh débelz na kako leho po strani, ne pa ravno, vsadí, de se loshe in bres nevarnosti, odlomiti se, perpognejo, in vse vejize, kakor je bilo rezhenó, se v' semljo poloshé. Kadar té v' semljo sagrebene veje she korenine shenó, kar se vezhkrat she ob léti sgodi, se v' jeseni ali spomládi od' debela odreshejo in varno is semlje iskopljejo, de se koreninize ne utergajo, in po tem se s' njimi ravná, kakor f' triletnimi fémenzi.

4) Is fajeníz.

V' to se vsamejo vse perpravne, dveletne veje, ki f' podkléstenjem visokih débel prezhdleté; ali pa se vsamejo od srafhenih, sdravih débel, ali pa enoletne mladike, samóde se jim nekoliko dveletniga lesá pustí. Te se do enake velikosti 10 do 12 palzov odreshejo, f' sadílam ali sadívnim lesam na perpravljeno gredizo po motosi tri palze vsakébi takó globoko v' semljo vtaknejo, de vejiza le dva palza ali s' dvema

popkama is nje molí, in f' sadílám se perst okoli nje potlazhi. Ko je to storjeno, se ji dobro perlije in grediza poravná. Na léhizo, ki ima fhtiri zhevlje po fhirjavi, se fhtiri verste safadijo.

Po tih fhtirih vishah se bele murve sredijo in pomnoshijo; tode k' srejenju terdnih, lepih in visokih drevés je perva nar boljshi, ker po drugih vezhi del le pertlikovzi srasstejo. Pa tudi ti se samorejo v' vélik prid oberniti.

d. *Od safajénja murv.*

Ako hozhefh s' murvami velike safáde narediti, jih lahko na dvojno visho safadish:

1. de pertlikovze, ali pa

2. de visoko drevje sredish.

1. Zhe vert f' pertlikovzi safadish, ti bo ta prid perneslo, de bosh murvino perje kmalo samogel sviloprejkam v' pizho dajati, ker se taki germizhi prej obrastejo in perje redé, kakor visoko drevje. V' to se vsamejo tri- ali fhtiriletne débelza, ali take, ki v' visoko drevje néso perpravne, se po tem, ko se jim veje in korenine spodreshejo, tri zhevlje nárasen vsadé, in naj se vishe ne pusté rasti kot 5 ali 6 zhevlev od tal. Perve dve léti se njih perje fhe ne smé v' klajo jemati, ampak se mora per miri pustiti, v' tem se ima pa mladizhje zhisto oplévati in obfushti pridno polivati. Vsfahujene mladike spomladi s' ostrimi fhkarjami do seleniga lesá perréshi,

in glej, de bošh pertlikovzam szhafama s' vřako-
letnim obresovanjem kako lizhno pòdobo dal.

Tretje poletje se pa perje sviloprejkam v'
shivesh she lahko obterga. Taki murvini germi-
zhi pa tudi vertam, travnikam in drusimu polju
dobro streshejo, in doflejřhne nekoristne ograje,
glogje, ternovje, zheřminje, kopinje i. t. d. na-
domeřtijo; pa se mora gledati, de se v' pravi
kraj in v' táko perřt vřadé, ki se jim nar bolj
perleshe, kakor je bilo she od konza opomnjeno.

2. Ako pa hozheřh is murv viřoko drevje
srediti, to lahko mnogotérama řtorišh, v' red-
nih ali povóljnih rasdelkih jih řafádi, ali pa med
pertlikovze. Na vřako viřho pa morajo vřaj 18,
20 do 25 zhevljev narasen biti, de se dreveřa
po vřih řtranéh samorejo řasřhirjati, in pa de
se řemlja řhe káko drugazhi v' prid oberne, ker
se is řkufřhnje vé, de řenza murv pod njimi řa-
řtózho póljřhino in povertino nizh ne pořhko-
duje.

Pred řafajenjem, bodi ři po pervi ali drugi
viřhi, se ima řhe poglavitno delo opraviti, nam-
rezh řemlja prekopati. To se mora řhe pred ři-
mo řtoriti, ne le řavoljo poprejšreženiga vřro-
ka (ali urřhoha), ampak slářti řató, de se obde-
lana řemlja pred řimo řhe řeřéde.

V' take kraje, kjer ni dovólj perřti, se je
mora vřaj toliko perřuti, de je tri zhevlje viřhi,
ker v' plitvi perřti drevje ne tékne, in se kmalo
uřuřhi.

e. Od ohrambe in daljne reje murv.

Perve leta, ko perje ras drevje jemlješ, morash per obresovanji slò varin biti, slásti imash per kléstenji gledati, de se veje srédama rasdelé, in s' enakim rasdeljenjem fokà tudi popolna enakost po vseh stranéh drevesa napravi. Satorej morash po nabiranji perja 1) murve od fuhih in s' obiranjem pokvárjenih véj sprostiti; 2) mladike, ki prekesno rastejo, odresati; 3) tiste, ki prenaglo rastejo, vstaviti, ali jih perfiti, de se fkrivíjo, sató de se fok malo utezhe; 4) ubraniti, de se drevje nesmerno kvíshko ne narashta in rasprostíra; 5) tiste veje perkrajshati, ki drevne verhe v' rasti mudijo, ali pa, ki prevezh po strani vífé; napósled 6) tiste veje, ki se s' obiranjem perja is natorne leshe spravijo, sopet nasaj poriniti. Vse drugo je pa ravno takó, kakor per kléstenji drusiga sadniga drevja.

f. Od koristniga smukanja murv.

K' dobri ohrambi murvinih drevéf in germizhev pa posebno fhe gré umno smukanje. Nabiranje perja se ima s' veliko varnostjo sgoditi, de se drevje prevezh ne pokvári, ker jih natora sama k' temu posilnimu odlístanju ni odlozhila.

Per tim obiranji je práv potrebno, de se od drevja zlò vse perje osmuka; zhe se pa na kterih vejah kaj perja puští, to ves shivitni fok

na se vlezhe, osmukanim vejam ga pa smanjkuje. Nar prej se morajo germizhi, po tem pa mlade murvine drevésza osmukati; takó spet zhaf dobijo, novo perje srediti, kar se kmalo sgodí, perje starjiga drevja pa debélifhi postane in bolj dosorí, ter je potlej nar boljshi sa odrafhene gosenize.

,Smukanje se ima fhe le sazheti, kadar she rosa sgine, in se mora konzhati, predin je folnze v' satóni. Kadar drevó musafh, morafh veje s' rokó navsgòr smukati, pa dobro glej, de popkov ali pa jagod seboj ne potegnesh. Loshe bi bilo fizer, po nasprotni vishi, to je, navsdòl perje obtergovati; pa po takim bi tudi drevne popke omusal.

Tudi se ne smé na mlade drevésza plesati, ki imajo fhe flabe veje in se lahko ulomijo. Boljshi je, v' perstavljeni tabli nazhèrtano grédno famokólnizo v' to fi narediti.

Ta famokólniza obstojí is dveh delov: prvi je prava famokólniza, ki ima 7 ali 8 zhevljev dolge in ravne stranize, spredej malo nad kolefam molézhe in spodej f' shtirimi klini fklenjene. Drugi del je pa gréd (ali lojtra). Ta je 6 zhevljev dolga in f' zhetertim klinam famokólnize s' njo fklenjena. ,S' to en fam zhlovek vezli vrézh ali shakljev perja lahko svósi. Ako se ta famokólniza le na pol narasen dene, se naredí dvojna gred, ki se per smukanji mla-

dih drevész rábi ali nuza, na ktere se gred ne smé naflanjati. Ako se pa famokolniza vfa rastegne, se pa 12 ali 13 zhevljev dolga gred naredi. Shelesni sobjé spodej pa v' to flushijo, de se gred v' semljo vtakne in de terdno stoji. Ta famokolniza se tudi per drusim fadnim drevji lahko rábi.

Vrészhe sa nabiranje listja mora per verhi obrózh imeti, de napéto ostane. Tudi kaveljna je treba, de se vrészhe na vejo obéfi. Ravno takó se ima fkerbeti, de perje na tla ne letí, ali pa de se is vrész na tla ne isfuje, slásti zhe fo umasane in prafhne. Ako se listje v' famokolnizah vósi, se mora sagerniti, de ga folnze ne opári. Perje s' néko shilavo, kléjasto robo, ki se mečena rosa ali medeni pot ime nuje, osmoljeno je zhervizhem fhkodljivo. Táko perje se le v' nar vezhi fili terga, in se mora, predin se sviloprejkam da, dobro isprati in posufhiti. Snetjavo perje pa gofenizam nizh ne fhkoduje, ker she fame le tisto snedó, kar je sdraviga per njem. Ker je pa tudi treba, de se vun in vun suho perje dobiva, in je vezhkrat dolgo deshevje, je dobro tudi sa perhránjevze fkerbeti, to je, sa takfhne drevéfa, ki desh do njih ne móre. Ako pa deshevje predolgo terpí, in se torej mokro perje mora tergati, se tudi to lahko posufhí. V' suhi stanizi ga na zhedno rjuho kúpama vsípaj, s' grabljami

ali vilami obrazhaj, rjuho s' obéma konzama pretréfaj, ter bo perje kmalo fuho. Prafhno perje pa morafh f' zhedno ruto otreti.

*g. Od murvinih sovrashnikov in
brambe soper njih.*

Nar vezhi sovrashniki so murvam sajzi, sverí in míshí. Satorej je dobro, na takih nevarnih krajéh drevesa pred simo f' flamo, terstjem ali bizhjem prevesati, in to obesilo takó dolgo pustiti, de se nizh vezh ni bati. Soper míshí se pa morajo navadne branila rábiti. Ako se pa per vfi varnosti murve vunder pokvárijo, po míshih, sajzih, sverini, tozhi, ali pa f' prefilnim smukanjem perja, de se drevna kosha ali pa veje poshkódujejo, take rane práv dobro samashi s' naslednjim masilam, in jih f' staro platnino obeshi, zhe so velike, ali zhe kosha vsaksebi reshi. To Forsifhko dobro drevno masilo obstojí is 16 delov kravjeka, 8 delov fuhiga apna od stariga sidovja, 8 delov pepela, in is 1 dela svisha ali vodniga pefka. Kar je fuhiga, se mora fkosi tenko is svila ali dratú narejeno fito presejati. Po tem se vse vkupej v' gosto masho práv dobro sméfi. Namesti kravjeka se tudi volovja krí, in namesti apna fuha kréda vsame. Ko se ta kléj na pokvarjeni del tenko namashe, se poverfhina s' néko fhtupo, ki is 6 delov pepela in is 1 dela foshganih

košti ali pa is kréde obstoji, práv gladko obdergne. To masanje se pa mora ob fuhim vremeni sgoditi, de se kléj (ali masha) hitro posufhi, in zhes rano fkorja naredí. Ker dolgo ne obftane, ga vfelej le toliko perpravi, kar ti ga je treba; ako ga pa hozhesh perhraniti, ga morash f' szavnizo politi. Forsit je s' njim, takó rekozh, zhudeshe delal, ker je vse pokvarjene drevesa ali fadeshe bres drusiga truda s' njim szélil. Pa je bil tudi sa to snajdenje od Anglefhkiga kralja posebno obdarován.

P r e g l e d

reje fviloprejk od njih isléshbe do sapreje, sa 20,000 jajzhiz prevdarjen.

Starost in dnévi	Potrebni prostor sa fviloprejke	Toplotne stopnje po Romirjevo	Tesha listja
1. starost, 5 dni	5 □zhevljev	19	5 funtov
2. starost, 4 dni	10 □zhevljev	18 do 19	15 funtov
3. starost, 6 dni	33 □zhevljev	17 do 18	46 funtov
4. starost, 7 dni	55 □zhevljev	16 do 17	139 funtov
5. starost, 10 dni	120 □zhevljev	16 do 16 1/2	795 funtov
fploshni snéfek 32 dni			fploshni snéfek 10 zentov.

Kratke opómbe.

Sa sviloprejke se morajo po dnevi in po nózhi, torej v' 24 urah, shtirje klajni zhafi odlozhiti; in fizer ima prvo kermljenje biti sju-traj ob shtirih, drugo ob defetih dopoldan, tre-tje popoldan ob shtirih, in zheterto svezher ob defetih.

Kadar se jim vnovizh gré klaft, mora prej-fhno perje vse sinedeno biti. Med klajnimi zhafi se jim pa ravno takó po potrebi lahko kaj pizhe vershe.

Gofenize v' prvi in drugi starosti tretji dan, v' tretji in zheterti pa peti dan oterpnejo, ob kterim zhafi se jim ima po permeri shtevila oterpnjenih zhervizhev toliko menj perja daja-ti. Med to oterdóbnostjo se morajo okna in du-ri sapírati.

Kadar gofenize spet oshivíjo in novo starost nastopijo, jih morash na nove leshifha prene-fti in stare ozhediti. To zhéjenje se ima nar menj na vsake tri dni sgoditi.

Srak se mora sploh, kakor hitro se huda sopá-riza sazhuti, v' prvih starostih vsaj enkrat, v' po-flednjih pa vsaki tretji ali drugi dan szhiftiti.

Kolikor vézhi in krepkéjshi gofenize per-hajajo, toliko naj toplota odjenjuje.

Nasnanjena saloga h' kermljenju potrebniga listja je na tanko po potrebi prevdarjena, pa je sadoftna, ako se gofenizam nikoli vezh ne dá, kakor ob enim klajnim zhafi snesti samo-rejo, in ako se jim savoljo tega v' prvih sta-rostih listje rasreshe.

R a s l a g a

n a

perstavljeni tabli nazhèrtaniga isòbraska.

- A.** Salega sviloprèjk.
- B.** ,Sviloprejke v' prvi *a*), drugi *b*), tretji *d*),
zheterti *e*), peti *f*) starosti.
- D.** ,Sviloprejki lév.
- E.** She vpredena gofeniza, ali mefhizh s' vna-
njo prejo ali kúnadrafto svilo.
- F.** Predert mefhizh, v' kterim se neispodobljen
metulj s' gofenizhjim lévam vidi.
- G.** Predert mefhizh, v' kterim se lév ispod-
bljeniga metulja vidi.
- H.** Mefhizh, is kteriga ravno metulj lese.
- I.** Metulj in metuljka v' sprimi.
- K.** Vèlik, okrogel list, ki je boljshi mem so-
bátiga.
- L.** Grédna famokólniza sa osmukanje murv.
- M.** Poliza, na ktero se 2 zhevlja fhiroke in 6
zhevlejev dolge f' papirjem pregernjene de-
fke sa rejo sviloprejk postavijo.

K a s a l o.

Predgovor.

Od reje sviloprejk.

,Stran

A. Od perpravniga kraja	5
B. Od potrebne perprave k' svilni reji	6
D. Od praviga zhafa k' perzhétku svilne reje	7
E. Od salege, od isvalitja sviloprejk	8
F. Od sviloprejk v' njih rasnih starostih	10
G. Oh pitanja	10
H. Od zhéje leshish in sraka	12
I. Od potrebniga prostora	14
K. Od potrebne toplote	15
L. Perprava k' sapréji gofeniz	15
M. Daljna perprava s' meshizhi	17
N. Od meshizhev v' sarod namenjenih	19
O. Od metuljev	20
P. Od metuljk, kadar jajza nesejo	22
R. Od bolesén sviloprejk	23
S. Od sovrashnikov sviloprejk in meshizhev	27
T. Od zhlovehkih bolesén po svilni reji	28

Perstavek.

Od múrvine reje	29
a. Od murv sploh	29
b. Od sarejénja murv	30
d. Od safajénja murv	35
e. Od ohrambe in daljne reje murv	37
f. Od koristniga smukanja murv	37
g. Od murvinih sovrashnikov in brambe soper njih	40
Pregled reje sviloprejk od njih isleshbe od sapreje, sa 20,000 jajzhiz prevdarjen	41
Kratke opómbe	42
Raslaga na perstavljeni tabli nazhertaniga isobraska	43

